

інтелектуальної навички продукування новаторської воєнної думки, сформованої в ідею війни, є закономірним модусом суспільного процесу виникнення воєнного конфлікту.

Література

1. Арон, Реймон Мир і війна між націями: пер. з франц. –К.: МП «Юніверс». - 688с.
2. Бруно Джордано Про героїчний ентузіазм / Переклад з італ., Вид-во «Художня література» - М.,1953.
3. Железов Є.А. Сутнісні сили людини. Філософсько-світоглядний аналіз. Вид-во Казанського університету (рос.).1989- 164 с.
4. Копнін П.В. Гносеологічні і логічні основи науки. - М., «Мысль», 1974.- 568с.
5. Кроссер П. Діалектика воєнної техніки і її наслідки. Амстердам, 1972. (рос.), Пер. з англ., - М., «Прогрес»,1975.-199 с.
6. Ортега-і-Гасет. Вибрані твори/ Переклад з іспанської В.Бургардта, В.Сахна, О.Товстенко, - К.: Основи, 1994-206 с.

УДК 111.11:17.023.36

Залужна А., д.філос.н., проф.

Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне),
Україна

ЖИТТЄВИЙ СВІТ ЛЮДИНИ У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ МОРАЛІЗМУ ТА МОРАЛІЗАТОРСТВА

Zaluzhna A., Dr., Prof.

THE HUMAN WORLD IN A PROBLEMATIC FIELD OF MORALITY AND MORALIZING

Самоочевидне розуміння світу, що базується на досвіді, життєвих проектах, мовних практиках, поглядах, віруваннях, традиціях, безумовно значущих упевненостях, які даються людині безпосередньо поза теоретично-категорійним ставленням до світу постає життєвим світом людини. Авторство поняття “життєвого світу” (Lebenswelt) належить Е. Гуссерлю, для якого це “світ смислового досвіду”, “світ культури”, наділений сенсом “доступності-для-кожного”, який існує у багатоманітних формах “живої” даності як “справді споглядальний, досвідний і в досвіді осяжний світ, у якому практично розгортається усе наше життя” [1, с.88].

Вагомий внесок у реабілітацію концепту життєвого світу людини й відновлення знецінених життєвих практик смислового повсякденного досвіду здійснили феноменологічно орієнтовані культурологічні, психологічні, соціологічні, літературознавчі, філософські дослідження. У світі людського існування культурним сенсом наділені як раціональні, так і ірраціональні, реальні та уявні, повсякденні та сакральні феномени, а тому феноменологічне тлумачення культури орієнтоване не на факти культури, а їх ціннісні смисли.

Водночас, життєвий світ є інтерсуб’єктивним життєвим світом людини, у якому існують інші Я, репрезентуючи цілісність неповторного, незамінного, унікального особистісного світу й потребуючи його розуміння, сприймання та визнання. Адже людським буттям завжди реалізується як співбуття крізь призму відкритості до Іншого, прагненням зустрічі з Ти як необхідної умови подолання замкнено-еґоїстичного обрію індивіда.

А відтак, життєвий світ – це світ смислів, які створюються людьми, які живуть та діють на основі усвідомлення того, що світ кожного є одночасно і світом Іншого,

потребуючи створення спільних для всіх смислових зв'язків. Втім, у представників феноменологічного руху акценти більшою мірою поставлені на інакшість Іншого. Інший постає як “Не-Я”, “Обличчя”, “Погляд”, “Сторонній”, “Позазнаходжений”, у зв'язку з чим ускладнюються можливості комунікативного взаєморозуміння (М. Гайдеггер, Х. Ортега-і-Гассет, Ж.-П. Сартр). У цьому контексті вихід із складної ситуації пропонує представниця феноменологічної етики, учениця Р. Інгардена А.-Т. Тименецька. Дослідниця у цьому контексті наголошує на моральні смисли, які конститууються в інтенціональній спрямованості Я до Іншого. Моральний смисл як інтуїтивно-спонтанне почуття доброзичливості до Іншого відіграє вирішальну роль в інтерсуб'єктивному просторі життєсвіту, а відтак, є головним фактором надання йому специфічно людського значення [2].

Зважаючи на те, що життєвий світ людини є складною системою смислів, то саме наповнення його багатоманітних структур моральним змістом постає домінантою особистості й вираженням її в якості моральної сили. Адже моральний смисл приходить у світ тільки через особистісні зусилля, обумовлюючи створення істинної екзистенційної ситуації вибору адекватних способів взаєморозуміння.

Разом з тим, у життєвому світі людини можуть мати місце прерогативи моралі обов'язку над іншими смисловими інтенціями людини, що в етичній теорії охоплюється такими поняттями як “моралізм” та “моралізаторство”. Зокрема, за спостереженням О. Соїної, моралізм та моралізаторство є такими категоріями етичної теорії, які обумовлюють світоглядне спотворення моралі, підміну та імітацію її автентичності. Водночас, вони вмішують відмінні семантичні відтінки, адже спроможні демонструвати себе як своєрідно налаштована свідомість й особистісний спосіб поведінки, що виявляє імперативно-доктринерське ставлення до світу та людей та як теоретично-концептуальне і художньо-образне втілення такої моральної демагогії повчально-настановчого характеру. І, якщо моралізаторство, на думку О. Соїної, це “такий моральнісний стан моральнісної свідомості людини, коли воно нічого не помічає у світі, окрім моралі, намагаючись увесь емпіричний світ підпорядкувати крайньому ригоризму її нормативності” [3, с.8], то моралізм є своєрідним оформленням такого світовідношення “у вигляді особливого роду теоретичних доктрин, концепцій..., моральнісно-психологічної орієнтації загально соціальної спрямованості” [3, с.8].

У цьому випадку маємо справу з гіпертрофованою формою моралі, позаяк абстрагованість моралізаторських повчальних настанов ідеального перетворення світу й всезагальне ошчасливлення людства узурпують право на єдину моральну істину, обмежуючи моральнісну автономію суб'єкта та його свободу. Мораліст як моральний проповідник вищих морально-етичних принципів займає привілейовану позицію стосовно інших суб'єктів і у критичних інвективах щодо оцінки недоліків інших абсолютно втрачає відчуття власної моральнісної недосконалоості. Він постає репресивною інстанцією щодо розмаїтого багатства духовних вимірів людської буттєвості у світі культури, а релятивно-суб'єктивний поділ людей на добрих та злих, оцінка вчинків суб'єкта з позицій позитивізму та негативізму закладають вагомі підстави для міжособистісних непорозумінь та конфронтацій.

Закладається можливість узурпації окремими суб'єктами права виступати від імені добра, а своїх опонентів перетворювати на ворогів. Тобто ті, хто вважає себе представником добра, перебирає на себе повноваження чинити насильство над своїми моральними опозиціонерами.

Однак, тут виникає невирішена проблема морального зіткнення на тій основі, що одні люди вважають злом те, яке інші вважають добром, і навпаки. Тобто утвердження моралізатором в якості морального ідеалу того, що впливає з власного світорозуміння й моральнісних суджень, слугує основою для побудови релятивної нормативної сфери,

несприйняття якої розцінюється бунтом проти моральних принципів в цілому. А відтак, навіть найкраща моральна ідея є не живою творчою силою, а лише абстрактним постулатом, що пропонує насилля над життям, несприйняття інших форм мислення, відсутність здатності до самоаналізу і сумніву. Практика втілення ідей добра, справедливості, рівності призводила до виправданості насильства та тоталітарних режимів.

А відтак, моралізаторські гуманістичні ідеї у світі культури в міру своєї абстрагованості трансформуються у свою протилежність, адже в реаліях буття мораліст керується егоцентричними настановами “закону Я”, маскуючи його в оболонку служіння вищим моральним ідеалам. Логіка егоцентризму орієнтована на підвищену претензійність самоствердження й задля спасительної для всього людства покладеної на нього місії проявляється у байдужості до вибору засобів, у ролі яких може виступити людина, релігія, мистецтво. Моралізаторство призводить до духовної сліпоті, позаяк складність життя не вкладається в загальнопрописні настанови тотального нормотворення.

Література

1. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями : хрестоматія / [упоряд.: В. В. Лях, В. С. Пазенок]. – К., 1996. – С. 62–94.
2. Соина О. С. Моралізаторство как этическая проблема : автореф. дис. ... д-ра филос. Наук. Рос. АН Ин-т философии. М., 1996. 32 с.
3. Тыменецкая А. Т. Моральный смысл и человеческая личность в контексте общественной жизни : положение человека в единстве всего живого. Феноменология в современном мире. Рига, 1991. С. 13–64.

УДК 159.9

Католик Г., д. психол. н., доц.; Калька Н., ст. викладач; Петрів В., студ.
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕН НІГІЛІЗМУ: ЧАС І ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ (ВІЙНА, ПАНДЕМІЯ, СУСПІЛЬНИЙ КОЛАПС)

**Katolyk G., Dr., Assoc. Prof.; N.Kalka, Senior Lecturer; Petriv V., Student
PHILOSOPHICAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE PHENOMENON
OF NIGILISM: TIME AND RE-COMPREHENSION (WAR, PANDEMIC, SOCIAL
COLLAPSE)**

Феномен нігілізму відображається в людській історії від самої античності, і до епохи постмодернізму. Соціальні процеси, війни, революції, що призводять до зміни створеної в соціумі ієрархії соціальних установок, світогляду, моралі, цінностей, а відтак і понять, що за ними сліднують, а саме: нігілізм, скептицизм, особистісні та соціальні деструкції і т.д. Сьогодні нігілізм з області філософської проблеми переходить в практичну область і стає предметом дослідження багатьох наук. Він є складним та багатограним феноменом, який займає важливу роль в соціальному і культурному житті. Основними видами нігілізму є правовий, моральний, екзистенційний, релігійний, естетичний тощо.

Термін нігілізм (з лат. nihil – ніщо) розглядається як світоглядна позиція, для якої характерно усвідомлене ставлення під сумнів суспільний порядок, мораль та релігію, заперечення того що будь-яке знання може бути об'єктивним чи істинним. Виникає неминуче, коли абсолютні цінності підміняються відносними, коли в якості ідеалів пропагуються суб'єктивні людські бажання, коли буття особистості позбавляється внутрішнього сенсу.